

הגאונות במשפט שלמה: איך נפסיק לגזור את ילדינו לחתיכות?

ההפטרה המפורסמת, שעוסקת בסיפור המשפט של שלמה המלך, שהוא אולי הסיפור המשפטי המפורסם בהיסטוריה העולמית, מעלה את התמיהה שמזעזעת את הלב: איך שלמה מהמר על חיי פעוט בן כמה ימים? מה גורם לו לחשוב שהאישה השקרנית שתובעת ילד חי, תוותר עליו ותרצה לגזור אותו?

ב"ה | פרשת מקץ | ה'תשפ"ד

תינוקה. נטל הראיה מוטל עליה והיא חייבת עדים או ראיה חזקה אחרת שהתינוק הוצא מידיה. אבל בלי ראיה, לא מתחילים דיון משפטי ומה פתאום נזקק שלמה למבחן החרב המחריד?

ג. שאלה קשה על התובעת: כיצד נפלה בקלות לתוך המלכודת והכריזה "גם לי גם לך לא יהיה"? הרי באה למשפט כדי לזכות בילד החי, וכאשר הנתבעת צעקה בזעזוע "תנו לה את הילד החי", היה עליה לקפוץ ולקחת את הילד? האם שמעתם על אדם שתובע אוצר וכאשר מקבל אותו זורקו לים?!

בקיצור: מה המסר הענק הטמון בסיפור חכמת שלמה, שמפגין את תבונת החכם מכל האדם?

אנו נפתח עם הסבר ישיר ונוקב שכתוב במלבי"ם. אחר כך נפתח רעיון מדהים, אותו אמר הרבי מליובאוויטש לחסיד בביקור פרטי של יחידות. לעניות דעתי, זה מסוג הרעיונות משני החיים, כאלו שאתה שומע בקצה האוזן ונדרך, כי נחשפת לאמת עמוקה שלוכדת את יסוד היסודות של החיים.

באופן אישי אומר כי שנים רבות יוצא לי לדבר על חינוך והורות, כתבתי גם ספר על הנושא, אבל מעת שנחשפתי לרעיון שנדבר עליו לקמן, גמרתי בלבי כי לא אדבר עוד על הנושאים הישנים ואתמקד בעיקר ברעיונות דלקמן. כל רעיון חינוכי אחר יהיה בריחה והתחמקות מהדבר האמתי, מהשאלה הנוקבת: על כמה יסודות בנויים החיים שלנו? ובעברית: האם אני יודע כי חינוך טוב מחייב לוותר על חלק מהחיים או שמא אני רוצה הכול ואז לא אשיג דבר חלילה?

ב. הפטרת פרשת מקץ, עוסקת כמו הפרשה עצמה, בחוכמה נפלאה

השבוע מקבלים אורחת נדירה, שמופיעה אחת לעשר שנים במוצאי. במדויק יותר: בתשע אחוז מהשנים. האורחת הופיעה בשנת תשס"א, תשפ"א, בימים הללו של שנת תשפ"ד, והמופע הבא יהיה עוד 17 שנים, בשנת תת"א, שתתחיל את המאה העברית הבאה. ארבע פעמים בארבעים שנה.

אנו מדברים על הפטרת פרשת "מקץ", שנקראת רק בקביעות אחת: כאשר חנוכה מתחיל ביום שישי ואז בשבת הראשונה של חנוכה - שבת "וישב" - קוראים את הפטרת "רני ושמחי", ואילו פרשת מקץ חלה אחרי חנוכה וקוראים בה את ההפטרה הייחודית שלה.

ההפטרה המפורסמת, שעוסקת בסיפור המשפט של שלמה המלך, שהוא אולי הסיפור המשפטי המפורסם בהיסטוריה העולמית, מעלה את התמיהה שמזעזעת את הלב: איך שלמה מהמר על חיי פעוט בן כמה ימים? מה גורם לו לחשוב שהאישה השקרנית שתובעת ילד חי, תוותר עליו ותרצה לגזור אותו?

הרי התסריט הצפוי היה, ששתי הנשים דלות העם יתאבנו לנוכח ההצעה המחרידה של המלך ולא יגיבו דבר או יירתעו בבהלה ויתחננו להשאיר אותו בחיים - אבל המלך כבר לא יוכל לסגת אחורה מההכרעה "גזור", שהרי גזר דין מלכותי חייב להתממש? התסריט הנוסף והלא פחות נורא הוא, ששתיהן יסערו בלהט המחלוקת ויצעקו "גזור", גם לי גם לך לא יהיה" ושוב יהיה על המלך לקיים גזירתו? אולם התסריט השלישי שאליו כיוון המלך - שאחת תוותר ואחת תתעקש לחתוך אותו ולא תזכה בו - הוא הכי פחות צפוי, ואיך נטל שלמה סיכון כזה, שרק בנס נגמר טוב?

לגופו של עניין עולות עוד שאלות: ב. מה בכלל הדיון בין הנשים והרי "המוציא מחברו עליו הראיה"? הרי אישה אחת החזיקה תינוק בידיה והאישה השנייה תבעה אותה בטענה שחטפה ממנה את

"ויקץ שלמה והנה חלום" – ומיד מקבל את ההזדמנות להפגין את התממשות החלום וחכמתו היתרה:

2. מלכים א ג: אז תבאנה שתיים נשים זנות אל המלך... ותאמר האשה האחת כי אדני אני והאשה הזאת ישבת בבית אחד ואלד עמה בבית... ואנחנו יחדו אין זר אתנו בבית... וימת בן האשה הזאת לילה אשר שכבה עליו: ותקם בתוך הלילה ותקח את בני מאצלי ואמתך ישנה ותשכיבהו בחיקה ואת בנה המת השכיבה בחיקי: ואקם בבקר להיניק את בני והנה מת ואתבונן אליו בבקר והנה לא היה בני אשר ילדתי: ותאמר האשה האחרת לא כי בני החי ובנך המת וזאת אמרת לא כי בנך המת ובני החי... ויאמר המלך קחו לי חרב ויבאו החרב לפני המלך: ויאמר המלך גזרו את הילד החי לשנים ותנו את החצי לאחת ואת החצי לאחת: ותאמר האשה אשר בנה החי אל המלך כי נכמרו רחמיה על בנה ותאמר כי אדני תנו לה את הילד החי והמת אל תמיתוהו וזאת אמרת גם לי גם לך לא יהיה, גזרו.

האישה הראשונה תיקרא להלן "התובעת" והאישה השנייה, "הנתבעת". הנתבעת אווזת בידה תינוק חי ואילו התובעת טוענת בתוקף כי זו חטפה ממיטתה את התינוק החי. כתב התביעה מגולל את הסיפור המלא: הן נשים פרוצות ולכן אין גברים בסביבה ואין עד היודע את האמת מלבד שתיהן. הן ילדו תינוקות בימים סמוכים ושני התינוקות נראים זהים וקשה להבחין ביניהם לפי הגיל. התובעת טוענת כי שתיהן שכבו לישון עם תינוקיהן לצידן והיא נדרמה. השנייה שכבה על תינוקה וגרמה לאסון מותו בחנק וניצלה את העובדה שהיא עצמה ישנה והחליפה את התינוקות. את המת הניחה אצלה ואת החי נטלה לעצמה. בבוקר היא קמה להיניק את בנה והיא מגלה את התינוק לצידה מת ובהתבוננות לאור הבוקר היא מבינה שהמת הוא בכלל של חברתה שהחליפה ביניהם.

בעוד שהתובעת מגוללת סיפור ארוך, הנתבעת מגיבה לה בשש מילים קצרות: "לא כי בני החי ובנך המת". התובעת מגיבה בזעם: "לא כי בנך המת ובני החי".

שלמה מבקש חרב ומצווה לגזור את התינוק, חצי יתנו לזו וחצי יתנו לזו. הנתבעת שבנה החי בידיה מזדעזעת ומוותרת עליו ובלבד לשמור על חייו, בעוד שהתובעת צועקת בחרון: "גם לי גם לך לא יהיה, גזרו!". האמת נחשפת מעצמה ושלמה מצליח לממש את החלום של כל שופט ועורך דין, לחדור לתוך נפשם של בעלי הדין ולחשוף את הרמאי. העם מוחא כפיו ומנהיגותו של שלמה נתפסת בלב ההמון.

מתבקש לציין את הברדיחה היהודית הישנה שמובאת בהערה¹.

עד כאן הסיפור המוכר, אבל הוא מעלה כאמור לעיל שלוש תמיהות, והראשונה עצומה: איך שלמה מעמיד את התינוק בסיכון כזה? הרי התוצאה הצפויה הייתה ששתיהן יקפאו ויתנגדו לרצח

שהובילה למלוכה. רוב מלכי העולם נבחרים בגלל הייחוס שלהם, יש שנבחרים למלוכה בגלל גבורה שהפגינו, כמו דוד שניצח את גוליית, ויש שקונים את המלוכה בגלל חכמה חריגה שהפגינו, שהוכיחה כי רוח אלוקים פועמת בהם והם משכמם ומעלה גבוהים מכל העם.

זה הסיפור של יוסף הצדיק בפרשתנו, שמפענח את חלום פרעה והמלך מצהיר בהתפעלות:

1. פרשת מקץ: ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם... ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלוקים אותך את כל זאת, אין נבון וחכם כמוך: אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי.

זה גם סיפור ההפטר, בו נדהם העם לפגוש את חוכמת המלך הצעיר וקיבל את מנהיגותו בלב שלם:

הפטר מקץ: ויקץ שלמה והנה חלום... אז תבאנה שתיים נשים זנות אל המלך ותעמדה לפניו... וישמעו כל ישראל את המשפט אשר שפט המלך ויראו מפני המלך כי ראו כי חכמת אלוקים בקרבו לעשות משפט ויהי המלך שלמה מלך על כל ישראל.

נקודת השקפה נוספת בין הפרשה להפטר היא הפתיחה הדומה: "ויקץ והנה חלום". בשני המקרים, חכמת העולה למלוכה מתגלה בעקבות חלום: אצל יוסף מתרחש האירוע בעקבות חלום פרעה, ואילו אצל שלמה בעקבות חלום הלילה של עצמו בגבעון. אמנם ראוי להעיר שזה פרט משני בקשר בין הפרשה להפטר, כי בעוד שפרשתנו מתארת בהרחבה את חלומות פרעה (לפני חכמת הפתרון של יוסף), ההפטר מדלגת על החלום ומתחילה במה שאחריו – חכמת המשפט שבאה בעקבותיו.

נזכיר את סיפור ההפטר מתחילתו, כמתואר במלכים א פרק ג: זה היה אחד הלילות הראשונים למלכותו של שלמה. לפי המדרש הוא היה ילד צעיר בן 12, שנבחר לרשת את גדול מלכי ישראל – דוד המלך. המלך הצעיר נזקק להרבה סיעתא דשמיא במשימתו הכבירה, שלא תפרוץ מלחמה, מגיפה או שבר. הוא הלך למשכן ה' שעמד בעיר גבעון, בהרי בנימין הסמוכים לירושלים, להעלות עולות על המזבח ולבקש את הצלחת מלכותו.

בשנת הלילה הוא חלם שהקב"ה אומר: "שאל מה אתן לך". ובעוד ששלמה יכול לבקש כל דבר – ביטחון, שלום, כסף, בריאות ויופי – הוא מבקש: "ונתת לעבדך לב שומע, לשפוט את עמך להבין בין טוב לרע". שלמה מבקש תבונה ועומק אינטלקטואלי, כדי לרדת לסוף דעת העומדים לפניו ולהבדיל בין אמת לשקר. הקב"ה משבח אותו על הבחירה ומבטיח כי יזכה לחכמה ולהצלחה בכל השאר.

1. בחור מושלם נוחת בנתב"ג, כמטרה להיפגש עם נערה לשם שידוך. הוא יוצא מאולם הנוסעים ושתי נשים ניגשות אליו. מתברר כי השדכנית טעתה וקישרה אליו שתי אימהות וכל אחת טוענת שהוא שייך אליה.

נסערת ניגשו לרב שהציע לקיים "משפט שלמה": נחתוך את הבחור לשניים ואחת תיפגש עם הראש ואחת עם הרגליים. אחת נחרדה ואמרה שמוותרת, בעוד השנייה הסכימה לחתוך אותו. אמר הרב: "את השוויגער...".

איך התובעת נופלת לתוך המלכודת ומוותרת על הילד? הרי כאשר הנתבעת צעקה בזעזוע "תנו לה את הילד החי", היה על התובעת לקפוץ מאושר ולחטוף את הילד מידיה?²
מה אפוא העומק המסתתר בסיפור חכמת שלמה?

ג. המלבי"ם מפתח רעיון נפלא, פשוט, אמתי מהחיים וחודר אל הלב: שלמה המלך ידע מהרגע הראשון שהתובעת משקרת, ובגאונות הבנת נבכי הנפש האנושית שהתברך בה, היה בטוח במאה אחוז שהיא תיפול במלכודת שהציב לה. מבחן החרב היה רק הצגה פומבית כדי להפגין בעיני העם את עומק חוכמתו ויכולתו לחדור לנבכי הנפש של הנשים.

לשלמות העניין ולפני שנזכיר את דבריו, נקדים שתי חולשות בסיסיות בטענת התובעת: ראשית, כאמור, המוציא מחברו עליו הראיה והיא לא הביאה שום ראיה לדבריה. לכן שלמה היה יכול לעצור את הדיון ולשלוח אותה הביתה, אבל רצה לקיים הצגה כדי להפגין את חכמתו.

שנית, עיקר דבריה של התובעת מעידים על היותה מערבת הערכות ומציאות. היא מצהירה **שישנה** כשהתבצע חילוף התינוקות, ועדיין היא יודעת שחברתה שכבה על תינוקה והמיתה אותו בשנתו ואחר כך ביצעה את חילוף התינוקות. אבל מהיכן יודעת מה התרחש כשישנה? אולי תינוקה של חברתה מת בהכשת נחש? ושמא לא חברתה ביצעה את החילוף, אלא אדם שלישי נכנס ועשה זאת?

כל זה מתגמד לעומת **פליטת הפה של התובעת**, שפרשה לה עצמה את המלכודת:

3. שם: ותאמר האשה האחרת לא כי בני החי ובנך המת וזאת אמרת לא כי בנך המת ובני החי: ויאמר המלך זאת אמרת זה בני החי ובנך המת וזאת אמרת לא כי בנך המת ובני החי:

הנתבעת מקדימה את **החי השייך לה** וטוענת: "בני החי ובנך המת", ואילו התובעת מקדימה את **המת של חברתה**: "בנך המת ובני החי". כאן שלמה תופש את ההבדל: הנתבעת רוצה את החי כי זה הילד שלה, ואילו התובעת רוצה **שלחברתה יהיה ילד מת (ל"ע)**. היא מקנאת בחברתה שמחבקת ילד חי, ולכן יוצאת למאבק **לסלק את תינוקה**, אבל בעומק נפשה אינה מעוניינת לגדל ילד זה.

שלמה מבין את עומק עומקו של רגש הקנאה: הקנאה גורמת לכך ש"היופי של הזולת **מכער אותי**". הנכס שמחזיק הזולת מאיים עלי וגורם לי להרגיש כלום ושום דבר. כאילו לא השגתי דבר בחיי. לכן הדרך לפתור את הקנאה היא **לסלק מהזולת את מה שיש לו** וכך למנוע את הרגשת החולשה שלי.

כדי לוודא זאת יותר, שלמה חוזר שוב על טענות שתייהן ומבחין

הילד או ששתייהן ילחטו בזעם המחלוקת ויסקימו למבחן החרב – ובשני המקרים היה על שלמה לבצע את גזר הדין ולהרוג את הילד? מאיפה היה לו להניח את התוצאה הכי פחות צפויה, שאחת תוותר על הילד ואחת תדרוש להורגו (אף שבאה במטרה לקבל אותו בחיים)?

מלבי"ם: מה היה עושה אם היתה השנית חכמה ומבינה הערמה ומבקשת גם כן שיחיה אותו?

אכן, המדרש אומר מילים איומות ונוראות בגנותו של המלך הצעיר:

קהלת רבה י, טז: אמר רבי יהודה אמר רבי אלעאי: אילו הייתי שם, הייתי כורך על צוארו [של המלך] גיזי צמר [וחור נק אותו]. כשהוא אומר 'קחו לי חרב', אילולי ש[אמו האמר תית] התמלאות עליו רחמים, כבר נהרג [הילד]. ועל אותה שעה אומר [שלמה] בספר קהלת י, טז: **'אי לך ארץ שמלכך נער'**.

התמיהה על הנהגת שלמה, מובילה את חז"ל למסקנות מרחיקות לכת. דעה אחת במדרש שאלו היו רק "רוחות" ולא נשים אמיתיות, שנשלחו משמים כדי להפגין את חכמת המלך בעיני העם.

מדרש שם: 'אז תבאנה שתיים נשים זונות' – ר' מאיר אומר: **רוחות** היו [ולא נשים בשר ודם].

הגמרא הולכת בכיוון דומה ואומרת שבת קול יצאה מהשמיים וגילתה שהיא אמו. אבל בלעדי היד האלוקית, שלמה היה עלול להתגלות בקלונג.

מכות כג: שמא היא מערימה [האימא האמתית שאמרה "תנו לה את הילד החי והמת אל תמיתהו"]? אלא בת קול יצאה ואמרה היא אמו.

אבל הפרשנויות הללו מוציאות את העוקץ מהסיפור והופכות אותו לנס שמימי, שאינו מעיד על חכמת שלמה העצומה, כמתואר בפשט הפסוקים וכהמשך מהחלום שהבטיח לו "לב שומע".

עוד תמיהה: כל ילד מכיר את הכלל "המוציא מחברו עליו הראיה". אם כן, נטל הראיה מוטל על התובעת שאינה מחזיקה דבר בידיה. ומה פתאום נזקק שלמה למבחן החרב המחריד?

התמיהה השלישית והמתבקשת מובאת אצל החיד"א:

חיד"א צוארי שלל הפטרננו: הדבר קשה ביותר, מה האכזריות הזו? תיקח לה חי, כי על זה באת?

2. החיד"א מפתח מהלך מעניין ליישב קושייתו: המדרש מביא דעה כי שתי הנשים היו יבמות, כלומר, נשים בלא בעלים, שילדו ילד ראשון, ואם הילד ימות יהיו זקוקות ליבם. לכן התובעת התעקשה שהילד החי הוא שלה, כדי להיפטר מהיבום, אבל אם הילד שלה מת תוך שלושים יום, עדיין חייבת בייבום.

אמנם יש דרך נוספת להיפטר מהיבום, כאשר הילד נהרג, ולכן הסכימה לטענה "גזורי", כי גם כן תיפטר מהיבום. והטענה הזו הייתה עדיפה בעיני מאשר להתעקש שהילד שלה חי, כי חששה שמא בקפידה על המעשה הרע שלה, הילד ימות תוך שלושים יום ולא תרוויח דבר בגזלתו מאמו האמיתית.

בכחינת אם הוא עשה את זה - גם אנחנו יכולים לעשות את זה.

בכך מבאר הרבי את האמירה הקשה על רחל אמנו: "ותקנא רחל באחותה ותאמר הבה לי בנים". ולכאורה למה מייחסים תכונה קשה כזו לרחל הוותרנית שמסרה חייה לאחותה? מה היה חסר בכך שיאמרו שהיא רצתה בנים, בלי קשר לאחותה? אלא יש כאן לימוד גדול: **תחבק את אלו שאתה מקנא בהם ותבין שהם נשלחו משמים כדי להרים אותך מעבר לעצמך.**

אגרות קודש יח עמוד קנז: במענה למכתבו... בו כותב אשר סובל מהעניין דקנאת סופרים, שמקנא חבריו המ- תמידים בלימוד יותר ממנו אף שגם נפשו חשקה בלימוד התורה בהתמדה ושקידה. ולפלא הדבר סגנון כתבו, שהרי אדרבה אמרו הז"ל 'קנאת סופרים תרבה חכמה' שלכן פשוט שעליו **להרבות מדה האמורה** [להרבות הקנאה!] על מנת להרבות בהתמדה ושקידה ועי"ז תתרבה הצלחתו בלימודים, וכבר ידוע מעלת מדה האמורה מיוסד על הכ- תוב 'ותקנא רחל באחותה'.

עד כאן המהלך של המלבי"ם המבאר היטב פשט הסיפור. מכאן נמריא לרעיון דרשני המעביר מסר יסודי, בסיסי ונוקב במצוות חינוך. הרבי הציע את הרעיון בפגישת יחידות שקיים עם הרב טוביה פלס מכפר חב"ד. הרעיון נדפס לפני כמה שנים בקונטרס 'ולשמך תן כבוד', שנערך בידי הרב זושא וולף, והתורה העמוקה נתונה לו שגילה את הפנינה הזו לאור עולם.

יצוין כי הרעיון נדפס במילים קצרות ואני עיבתי אותו כפי שנראה לעניות דעתי ואייחל שכיוונתי נכון.

ה. שלמה לא התכוון להנפת החרב במוכן הפשוט. זה היה רק סמל מטאפורי להצעה עדינה ועמוקה. שלמה אמר: "כמקום לריב עליו - **תתחלקו בו. שתיכן תגדלו אותו והוא יהיה קצת שלך וקצת שלך**". האימא האמתית התחללה **והייתה מוכנה להעביר אותו לאישה השנייה**, כי היא הבינה שהדבר הכי גרוע שאפשר לעשות לילד זה להעניק לו **שני מיני חינוך**. לחנך אותו לשני סולמות ערכים.

חינוך כפול הוא יותר גרוע מלא לחנך בכלל. זה להכניס אותו לתוך מכלאה של רצונות הפוכים וסותרים שידונו אותו לחיים חתוכים וגזורים, ולכן מוטב שיחיה רק אצל השנייה.

המסר לא היה רלוונטי יותר מאשר בדורנו: אנחנו חיים ברור ה"גם וגם". לראשונה זה אלפי שנים, טוב ונוח להיות יהודי ואנחנו יכולים לתת לילדים שלנו הכול. גם יראת שמים וגם תענוגות העולם. גם לימוד תורה וגם הצלחה בעסקים. גם מחויבות לקהילה וגם חיבור לעולם הגדול. ה"גם וגם" הזה מתחבר לגישה הכללית של החיים, שרוצה הכול מהכול: גם לאכול וגם לשמור על גזרה. גם לנוח וגם לעבוד עד הקצה. גם להיות נשואים וגם לזכות בשקט של רווקים. גם לגדל ילדים וגם למצות את הקריירה ולהישאר בעבודה עד אמצע הלילה.

אבל השאלה היא **על כמה יסודות זה יושב?** האם החיים מבוססים על אלוקים אחד או על הכול מהכול? כי בסופו של דבר, הערכים

שכל אחת מחזיקה באותה עמדה כמו שהציגה אותה. לכן שלמה מכריז בביטחון על מבחן החרב, כי הוא יודע שהתובעת תיפול לתוך המלכודת ותצעק "גזורי". כי הרי זה כל רצונה: **שלחברתה לא יהיה ילד חי ותתעלה עליה**. אבל אין בה שום רצון להניק ולגדל ילד שאינו שלה.

מלבי"ם: אמרה הנתבעת כלשון 'בני החי ובנך המת', והתובעת אמרה בהיפך: 'בנך המת ובני החי', והכלל כלשון שהאדם יקדים מה שהוא העיקר ויאחר את הטפל. ולכן האשה שדקדקה להקדים בלשונה בני החי קודם, עקר מג- מתה שיהיה החי בנה, ואילו המקדמת בלשונה 'בנך המת' עיקר מגמתה שיהיה המת בן חברתה ולא שיהיה החי בנה. [לכן שלמה חוזר על טענותיהן 'זאת אומרת בני החי וזאת אומרת בנך המת', כדי לחדד ולוודא שזו מגמתן של כל אחת מהן]. ולברר זאת אמר 'קחו לי חרב', כי בזה יבורר מי הרוצה שיחיה ומי **שתרצה שימות**, וכן היה.

האנקדוטה הבאה חיונית להבנת הנושא: מסופר על האדמו"ר האמרי אמת מגור, שביקר בתערוכת ציורים באירופה וראה ציור של "משפט שלמה": עבדי המלך מניפים חרב על התינוק המוטל בעריסה והאימהות זועקות מהצדדים. האדמו"ר העיר שהציור מוטעה, משום שהנביא מדגיש ששלמה ביקש "קחו לי חרב", היינו ששמר את החרב בידיו כדי שיוכל לשלוט בעלילה ולשמור על חיי התינוק. [צריך לומר שגם כשאמר אחר כך "גזורי", עדיין הייתה החרב בידיו ומיד קמו הנשים וחשפו טענותיהן].

התובנה העמוקה של המלבי"ם במהות הקנאה, משתלבת עם דברים חשובים שדיברנו בעבר: הז"ל מציגים סתירה קוטבית בנושא הקנאה. מצד אחד נאמר: "הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם". מצד שני נאמר **ונפסק להלכה:** "קנאת סופרים תרבה חכמה". מותר להעמיד שני בתי ספר זה מול זה ואין לחשוש להשגת גבול, שכן, הקנאה תרבה חכמה ותגרום למלמדים המתחרים לתת את כל הטוב שלהם למען התלמידים. אבל איך הקנאה מרבה חכמה אם מוציאה מהעולם?

התשובה פשוטה: אלו שני סוגי קנאים. הראשון רוצה **לקחת מהזולת** מה שיש לו. הוא מביט על החנות של הזולת ומתפלל שיפול עליה טיל חי"ו, וקנאה כזו מוציאה את האדם מהעולם כי אין לך שום יכולת לשלוט על מה שיקרה עם הזולת. השני, לעומתו, **עוסק בעצמו**, ומנסה ללמוד את סודות זולתו כדי להיות יותר מוצלח בשליחות שנועדה לו (ויש להאריך) וזו קנאה מבורכת.

כך כותב הרבי בספר היום יום:

היום יום כד חשון: בעניינים הרוחניים צריך להסתכל במי שהוא למעלה ממנו ולהתחנן לה' שיתן לו דעה טובה **לה- תלמד ממנו** וכוח ועוז שיוכל לעלות בעילוי אחר עילוי.

במקומות אחרים, הרבי מטפס למהלך יותר מטלטל: האמת היא, שלא רק שמותר לקנא, אלא **מצווה** לקנא בזולת כשמדובר בקנאה בריאה ומפרה ובעניינים רוחניים. שכן הקנאה היא **פורצת העצלות**. האדם בטבעו עצל ונוטה להימנעות והאנטי עצלנות הוא לראות מישהו שהצליח יותר מאתנו וזה פותח שערי דרישה ותביעה.

שום דבר. הוא לא מאמין בערך מקודש למות עבורו. הוא אומר: 'לא טוב למות בעד ארצנו'. זה לא שהוא יום אחד יהודי ויום אחד גוי, אלא לא זה ולא זה. הוא רק רוצה ליהנות ולא לשלם. ובמובן מסוים, כבר עדיף (כביכול) לעבוד עבורה זרה. כי זה שעובד עבורה זרה, לפחות מחפש משהו, הוא רוצה לדבוק, הוא מוכן לשלם, ולכן אם משהו ישכנע אותו שהוא טעה - ישוב ויתקרב לה'. אבל זה שחסר חוט שדרה - לא למד מעולם לשלם על משהו.

ליקוטי שיחות א/184: כיצד אומר אליהו 'עד מתי אתם פוסחים על שני הסעיפים... ואם הבעל לכו אחריו? הרי היה לו לומר 'עד מתי אתם עובדים לבעל, לכו אחרי ה'?' אלא למרות שעבודה זרה חמורה יותר, אבל הפוסח על שני הסעיפים מתקשה יותר לשוב. שכן: א. מצדיק עצמו שלא חטא ואינו מכיר בחטאו. ב. העובד עבורה זרה הוא טועה, אבל כללות עניין הרוחניות נוגע לו. אבל מי שפוסח על שני הסעיפים הוא מקולקל, שאינו נוגע דבר בפנימיותו. בדקות, הדבר קיים אצל מי שבכללות הוא ירא שמים, אבל מצד חשש הבריות שיאמרו עליו שהוא בטלן, הוא מבטל לפי שעה עניינים של תורה ומצוות ומתנהג לפי רוח הזמן. לאדם כזה קשה יותר לעשות תשובה, מהטעמים האמורים.

אבל מה רוצים מאתנו? הרי זאת גזירת חיינו ולנצח נאכל חרב וניקרע בין שני העולמות?

התשובה היא שצריכים ליצור **עוגן**. יסוד חזק שיעניק עדיפות לצד הנכון. ראשית, חיוני לשלוח את הילד למוסד חינוכי שידוע מה עיקר ומה טפל. ושנית: צריכה להיות נקודה אחת שעבורה מוסרים ההורים את נפשם. ילד צריך לראות אצל אבא ואימא, מצווה אחת, מנהג אחד, שזה עניינם בעולם. ש"אבא לעולם לא יוותר עליו". זה יכול להיות שיעור, מנחה-מעריב שהוא מקפיד לבוא לבית הכנסת, התנדבות קבועה לקהילה - אבל מעשה אחד שזה מה שמגדיר אותו. זאת נקודת הקשר שלו לקב"ה.

אם אבא לובש את הז'קט ואומר "אני הולך לשיעור" או מביא חבר ללמוד אתו בסלון - אור נדלק בבית. הילדים מבינים שיש לאבא שאיפה ומשימה שחי למענה. בהערה' הובא סיפור יפה.

הנחמדים שנתפסים קרובים הם **סותרים ומתנגשים**. השאלה היא אם הקב"ה והתורה הם מרכז חיינו וכל שאר העניינים באים מתוך זה או שהקב"ה הוא פיסה אחת מחיינו, אבל העולם הוא גם יסוד שאיננו מוכנים לוותר עליו - והשניים הללו לא נועדו יחדיו.

הם בהכרח מתנגשים וילדים שגדלים בצורה כזו, נדונו לאומללות, לבלבול וחוסר חוט שדרה. כי ילד שנקרע בין מה שאבא אומר למה שאבא אוהב, בין מה שאבא מראה למה שהוא מסתיר, בין מה שצריך להיות למה שהוא בפועל - גדל משוגע. "גם לי גם לך לא יהיה". הוא גדל מרוקן³.

כמובן, חשוב להדגיש: הכוונה איננה להטיף לסגפנות, צמצום וחיי עוני. התורה עצמה דוחפת לחיי הצלחה ומעורבות בעולם, כנאמר 'ששת ימים תעבוד'. אבל הגישה צריכה להיות תורנית. היינו שעצם הגישה לעולם היא מצד **הדרישה של התורה להיות מעורב** ולא כי העולם הוא דבר חשוב.

4. הרבי מליובאוויטש בשיחת יחידות (נדפס בקונטרס 'ולשמך תן כבוד'): כוונת שלמה לא הייתה במובן של 'גזור' בפועל, אלא למצב חינוכי של 'גזור': לחנך את הבן לשתי גישות גם יחד של קדושה ו'לעומת זה'. מצב כזה של חינוך לשני הפכים הוא **יותר חמור מאשר חינוך רק ל'לעומת זה'**.

עד"ז מבאר הרבי במקום אחר את הקריאה המדהימה של אליהו הנביא, במבחן האמונה בין ה' ובין אליל הבעל בהר הכרמל: "עד מתי אתם פוסחים על שני הסעיפים? אם ה' האלוקים לכו אחריו **ואם הבעל לכו אחריו**". הדבר תמוהים ביותר: הרי הבעיה היא שהם הולכים אחרי הבעל ואם כן היה עליו לצעוק "עד מתי תלכו אחרי הבעל?". שנית והוא העיקר: "ואם הבעל לכו אחריו?". האם אליהו מציע להם לבחור בבעל? היה עליו לכוון אותם לבחור בה'!

נחשוב על נער מבולבל שיום אחד צייתן ויום אחד מחריב את הכיתה, והמורה יצעק: 'עד מתי אתה פוסח על שני הסעיפים? מוטב שרק תפריע...'

מכאן שיש דבר אחד **יותר גרוע מלעבוד עבורה זרה:** לפסוח על שני הסעיפים. כי מי שפוסח על שני סעיפי הפתח, הוא **לא עובד**

3. בדרך דומה ביארנו בעבר מה שהקב"ה בחר ביצחק ולא בישמעאל. שכן יצחק נולד **בנס**, ונימול **לשמונה ימים**, ולכן גדל לתוך עולם שהקב"ה **מובן מאליו** ואילו העולם הוא חידוש. ישמעאל, לעומתו, נולד בדרך הטבע וגם נימול רק בבגרותו, ולכן מציאות ה' היא עוד ערך בתוך מסכת אידיאולוגיות ומושגים בעולם.

ההבדל המהותי ביניהם התבטא למעשה בכך, שזרעו של יצחק עבר ניסיונות עצומים לאורך כל הדורות ומעולם לא עזבו. ואילו כאשר ישמעאל שומע שעומדים לקפח אותו מול אחיו, הוא קם לצחק ביצחק ובעצם מורד באברהם אביו, עד שצריכים להרחיקו מביתו.

4. לפני כמה שנים סיימתי למסור שיעור בראשון לציון ונותרו חמש דקות עד תפילת ערבית. צץ לי בראש סיפור כלשהו וסתמתי את חמש הדקות. בעודי חוגר את האבנט לקראת התפילה, ניגש אלי אדם מכובד בשם אשר ואמר: "הרב, אני ממתין כבר שנתיים להתגשמות הסיפור שלך". מה?! מתברר שהוא סובל מדאגה שמעיקה עליו, הבת שלו לא מוצאת את החצי השני שלה והוא ואתו מתייסרים. בדיוק שנתיים קודם סיפרתי את הסיפור הזה והוא קיבל עליו התחזקות בעקבות הסיפור, אבל הסגולה לא עוברת והבת עדיין רווקה.

הסיפור היה כזה: שנתיים קודם נכנסתי בצהרי יום שיש לי למכולת בכפר חב"ד ועל דוכן העיתונים עמדו גיליונות סוף השבוע. באותו שבוע התקיים מעמד "סיום הש"ס" ושערי העיתונים הציגו תמונות מרשימות. דפדפתי בעיתון והגעתי למדור "מכתבים למערכת". היה שם מכתב מרטיט שכתבה אישה:

"אני והילדים נסיים את הש"ס השבוע". והיא הסבירה: "לפני שלוש שנים ספגה משפחתנו מהלומה. הילד הגדול נזרק מבית הספר. הילד השני התבייש ללכת לאותו מוסד, והמנהלת הכריזה שאיננה מתכוונת לקבל עוד ילדים מהמשפחה שלנו. ביתנו נחרב. שני ילדים נשארים בבית. ערב אחד חזר בעלי הביתה וביקש לדבר: "תראי, אנחנו צריכים נס, וכדי לקבל נס, אנחנו צריכים לעשות משהו בלתי רגיל. נתלתה בבית הכנסת מודעה על שיעור חדש מדי ערב, אין לי חשק

נסיים: בחיבור כלשהו על הגדה של פסח, ראיתי את אחד הווארטס החזקים: בליל הסדר מגיעים לסימן "יחץ", חוצים את המצה האמצעית וחלק אחד מטמינים ומחביאים לאפיקומן. אחר כך הילדים מחפשים את האפיקומן, ומאוחר יותר מוציאים אותו ואוכלים בסימן "צפון".

וכמובן, כל הטקס הזה תמוה: למה בכלל חוצים את האפיקומן ומטמינים אותו? אם היעד הוא לאכול אותו בסוף הסעודה, אז נשאר אותו לכתחילה בקערת הסדר?

אלא זה מסר מהדהד עבור האבא: **הילדים מחפשים את מה שהנך מחביא**. ליל הסדר הוא ליל החינוך, וכאן מחנכים את האבא עצמו: אי אפשר לשקר את הילדים. הם לא מאמינים למה שאתה שם על השולחן, למצה והמרור. את זה אתה חייב לעשות ולכן זה לא מרשים אותם. תמורת זאת הם מחטטים לך בוואטספ... ככה הם רוכשים את הגישה לחיים ואת ההבנה על מה הם מיוסדים. אם ברצוננו לחנך אותם, עלינו לחנך קודם את עצמנו וליצור כאמור עוגן חזק לייצב את החיים...

נסיים בדבר כואב ונפלא, הקשור כל כך לימים המורכבים הללו: בסוף שיחת פרשת מטות מסעי תשנ, הרבי רמז לנקודה נפלאה שמובאת בספרים קדמונים: בין ירושלים לאומות העולם יש וויכוח: מיהו הילד החי שיחיה לנצח? ירושלים אומרת "בני החי ובנך המת" ואומות העולם אומרים להיפך.

לפעמים ישראל חוטאים והקב"ה מניף החרב כדי לבחון מיהו הילד החי. הוא שולח ישראל לייסורי הגלות היל"ת, אולם דווקא הקשיים גורמים לישראל לגלות עומק פנימיותם ולברר שהם הילד החי, "ואתם הדבקים בה' אלוקים חיים היום", כפי שיתגלה בשלמות בגאולה האמתית בקרוב ממש.

להתחייב ואין לי אומץ לדרוש ממך לשלם מחיר כזה. אבל ניקח על עצמנו וה' ירחם.

"הסכמתי, ומאות ערב, הנושא המרכזי בבית הוא 'אבא הלך לשיעור? אבא חזר מהשיעור?'. לא יצאנו לחופשות כבר שלוש שנים כי אבא לא מוותר על השיעור, ולשמחות משפחתיות מגיעים אחרונים כי לאבא יש שיעור עד שמונה. אז השבוע, כשאבא יסיים את הלימוד, אנחנו והילדים נסיים אתו יחד..."

התרגשתי מהסיפור וסיפרתי אותו בזמנו במסגרת השיעור, ומסתבר שאותו ר' אשה, שמחפש שידוך לבת, לקח את הדברים ברצינות וקיבל שיעור יומי בחמש בבוקר, כעת, שנתיים אחרי, הוא בא להתלונן בפני מספר הסיפורים שהסגולות לא עובדות... מה יכולתי לעשות? בירכתי אותו מכל הלב. המציאות הייתה ששלושה חודשים אחר כך, הוא נכנס לשיעור והכריז בקול גדול: "הרב, שני כלה". החתונה התקיימה על גג אולמי הדר דימול וכובדתי לברך את הברכה האחרונה בחופה...

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי

ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי

להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

השיעור המלא באתר
haravshneor.co.il